

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

КАФЕДРА ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЇХ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕНЕРГЕТИЧНЕ
ПРАВО»

для здобувачів вищої освіти спеціальності

081 Право

Мелітополь, 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

КАФЕДРА ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЇХ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕНЕРГЕТИЧНЕ
ПРАВО»

для здобувачів вищої освіти спеціальності

081 Право

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри права

протокол №2. від 12.09.2019р.

Завідувач кафедри: В.Д. Гапотій

Мелітополь 2019

УДК 378.091.322:349:658.26(072)

Методичні рекомендації щодо змісту та організації поточного і підсумкового контролю їх знань здобувачів вищої освіти з дисципліни «Енергетичне право» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 Право усіх форм навчання)/ Уклад. В.Д. Гапотій, Мелітополь, МДПУ імені Богдана Хмельницького. 2019. – 49с.

Методичні рекомендації містять перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, карту самостійної роботи здобувачів вищої освіти, порядок поточного і підсумкового контролю оцінювання знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання, список рекомендованих нормативно-правових актів і літератури.

Розрахований на викладачів, здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання при підготовці до навчальних занять з навчальної дисципліни «Енергетичне право».

Укладач: к.ю.н., доцент ,завідувач кафедри права В.Д. Гапотій.

АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Програма навчальної дисципліни «*Енергетичне право*» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «Бакалавр» спеціальності 081 «Право» вибіркової частини навчального плану. Предметом вивчення навчальної дисципліни є норми права, що регулюють правовідносини що виникають у зв'язку зі становленням та розвитком альтернативної енергетики

В період сьогодення передчасно говорити про систему знань, що остаточно сформувалася, на рівні вчення про енергетичне право з чітко позначеною методологічною функцією. Разом з тим в праві, як в теорії, так і особливо на практиці, вже є не тільки передумови, але і чітко позначена мета, тенденції і, головне, потреби і можливі результати створення такого навчання, як усередині країни, так і на міжнародній арені. В цьому плані заслуговують усілякої уваги і підтримки позиції провідних вчених не тільки України, Росії, але і країн Співдружності Незалежних Держав, інших розвинутих держав всієї земної кулі, які науково обґрунтовують і послідовно відстоюють наявність в системі права комплексної інтегрованої галузі права — *енергетичного*.

Розвиток науки права, як і будь-якої іншої науки, відбувається по законах генералізації та диференціації знань. Найбільш інтенсивно ці процеси, стосовно даної області, почали відбуватися ближче до кінця ХХ — початку ХХІ в., тобто в наші дні і не без нашої участі. Іншими словами, ми є творцями, творцями і свідками становлення і розвитку енергетичного права. В правовій науці були висунуті і сформульовані:

- загальна теорія і методологія енергетичного права;
- теоретичні поняття і концепції правових аспектів базових категорій:
 - енергії
 - енергетики
- особливості правового регулювання підприємницької діяльності в енергетичній сфері (енергетичного бізнесу), її поняття, зміст і ін.

Виділені підгалузі енергетичного права:

- правове регулювання відносин в області генерації, передачі, розподілу і споживання електричної енергії;
- правове регулювання відносин в області нафтової і газової промисловості — нафтогазова галузь;
- правове регулювання відносин в області ядерної (атомної) енергетики;
- правове регулювання у вугільній галузі;
- правові аспекти використання відновлюваних джерел енергії;
- правове регулювання підвищення енергетичної ефективності і енергозбереження;

- енергетичне право Європейського Союзу, окремих його країн; розвинутих країн різних регіонів земної кулі;
- міжнародне енергетичне право.

Зростання числа, потужності і сфери впливу провідних енергетичних компаній України і СНГ, їх взаємодія з транснаціональними енергетичними компаніями: Exxon Mobile, BP, Chevron, Conoco Filiphis, Sachalin Energy, Shtokman Development і ін., з правових проблем, що виникають у процесі становлення і ведення енергетичного бізнесу в Україні і за її межами, дозволяє поставити дослідження і дозвіл найактуальніших проблем правового регулювання енергетичних відносин.

Розробка правових проблем енергетики займає істотну позицію при взаємодії на науково-практичних конференціях, спільних наукових роботах правознавців з країн з розвинутою енергетикою — Австралії, Австрії, Аргентини, Бразилії, Венесуели, Німеччини, Італії, Канади, Китаю, його особливого району Гонконга (Сянган), Мексики, Нідерландів, Норвегії, Сінгапура, Сполученого Королівства (Англії і Шотландії), США, Франції, практично всіх країн Співдружності Незалежних Держав, Японії і ін. Важливі розробки по енергетичному праву проводяться в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України в якому створений і успішно функціонує Центр енергетичного права, в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького де налагоджується планомірна наукова, методологічна та практична робота. Важливі розробки проводяться вченими Інституту енергетичного права юридичного факультету Вільного університету Берліна, Центру енергетики, екології і природних ресурсів юридичного факультету університету Х'юстону (Техас, США), юридичного факультету Денвера (штат Колорадо, США) і інших вузів США, в яких викладається енергетичне право, Американської асоціації юристів, що працюють у сфері енергетики, — Energy Bar Association, видаючої протягом більше 35 років спеціалізований професійний журнал Energy Law Journal. Аналогічний журнал «Енергетичне право» більше 10 років видається в Росії.

Вихід питань енергетики на перший план в наші дні став, за загальним визнанням, глобальною тенденцією, характерною для світової економіки в цілому, тому, що енергія — це фундамент індустріального суспільства, невід'ємна, складова частина його життєдіяльності. Енергія — одна з основ всесвіту, ключовий чинник життя Землі і Людства. Стійкий розвиток енергетики входить до числа найважливіших, ключових проблем світової економіки ХХІ в., і не дивно, що інтерес політичних і ділових кругів всіх країн незмінно прикований до ситуації, що складається в енергетичній сфері. В контексті суперечливої і слабо прогнозованої ситуації на ринку вуглеводневої сировини питання ресурсного потенціалу, ціноутворення, стабільності поставок енергоносіїв входять в обов'язковий набір порядку цілого ряду переговорів денний, у тому числі і на вищому і високому рівні.

Продуктом енергетики є енергія і енергетичні послуги, що визначають якість нашого життя. В умовах ринкової економіки вони набувають

властивості товару. Ключові поняття енергетики залучені в правовий лексикон, використовуються в нормативно-правових актах всіх рівнів, в юридичній науковій, науково-практичній літературі, повсякденній правозастосовуючій діяльності, у тому числі в судовій практиці. Це свідчить про те, що енергія, перш за все, електрична енергія, теплова енергія з самого початку їх активного використання вивчаються не тільки фізиками, інженерами-енергетиками, але і юристами, які задавалися питанням: що ж є енергія з точки зору права?

Роль і значення енергії і енергетики, у тому числі і в повсякденному нашому житті, і як наслідок, правового регулювання відносин в цій сфері, з'явилися причиною виникнення під кінець ХХ в. особливого напрямку правових наукових досліджень — *енергетичного права*. В даний час ці дослідження, а також законодавство, що розвивається, послужили основою становлення і розвитку самостійної комплексної інтегрованої галузі законодавства і права — енергетичної. Така галузь права є в більшості розвинутих країн світу.

Енергетичне право — це реальність. Розвиток теорії енергетичного права і оволодіння цим інструментом встановлено в основу проєкта TEMPUS REGENLAW ведучим в якому виступають фахівці Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» спільно з юридичними університетами Іспанії, Швеції, Грузії. Оволодіння інструментом енергетичного права фахівцями енергетиками на основі розробленої теорії дозволить створити могутній конгломерат інженер-юрист, що забезпечує вигідні позиції у формуванні енерго правових і технічних питань.

Енерго правова підготовка може бути вирішена загальними зусиллями вчених юристів та інженерів-енергетиків поділяючих позиції і погляди на енергетичне право, в співдружності як в рамках країн СНГ при тісній взаємодії з фахівцями Європейського союзу і країн — його членів, представників розвинутих світових правопорядків — Англії, Бразилії, Німеччини, США, Франції і ін. як загальний підхід і свого роду традиція в теоретичному обґрунтуванні предмету і у викладанні енергетичного права.

МЕТА ТА ЦІЛІ КУРСУ

Мета вивчення дисципліни полягає у засвоєнні здобувачами вищої освіти обсягу теоретичних знань, щодо вивчення системи енергетичного права України, особливостей правового регулювання в енергетиці; набутті практичних навичок, щодо кваліфікованого застосування норм енергетичного права у конкретних практичних ситуаціях, а також навичок самостійної роботи, необхідних для подальшого поглиблення й своєчасного оновлення професійних юридичних знань з енергетичного законодавства; формуванні правосвідомості і правової культури у майбутніх правників.

Метою навчально-методичного забезпечення дисципліни є надання допомоги здобувачам вищої освіти денної, та заочної форм навчання у вивченні зазначеної дисципліни.

Завданням дисципліни – є набуття здобувачами вищої освіти таких знань та навичок: знати та вміти аналізувати загальні положення та сфери дії законодавства про електроенергетику, енергозбереження, альтернативні види палива; державного управління, нагляду і контролю та регулюванню діяльності в електроенергетиці; знати та вміти застосовувати порядок накладення на суб'єктів господарської діяльності штрафів за порушення законодавства про електроенергетику, порядок застосування санкцій за порушення законодавства про електроенергетику.

Вивчивши курс *«Енергетичне право»* здобувач вищої освіти повинен знати:

поняття енергетичного права як галузі права України та його місце в системі права України;

поняття, предмет та систему енергетичного права;

принципи державної політики в електроенергетиці, з енергозбереження, у ПЕК;

поняття і класифікація джерел енергетичного права;

роль і значення об'єднаної енергетичної системи України;

особливості регулювання правовідносин в енергетиці та законодавстві про енергозбереження;

порядок проведення розрахунків на оптовому ринку електричної енергії в Україні;

види правопорушень та види відповідальності за порушення законодавства про електроенергетику, про енергозбереження та про альтернативні види палива;

процес досудового врегулювання і судового розв'язання господарських спорів у сфері енергетики;

уміти:

тлумачити норми енергетичного права, застосовувати їх у розв'язанні конкретних практичних завдань;

вступати у відносини з юридичними і фізичними особами при укладанні, виконанні та розірванні договорів про енергопостачання;

застосовувати отримані знання при прийнятті рішення в конкретних ситуаціях з питань енергетичного права;

оперативно орієнтуватися і знаходити необхідні нормативно-правові акти з питань енергетичного права;

складати, подавати претензії і позови для задоволення вимог за невиконання зобов'язань.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ КУРСОМ

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1 – Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;

ЗК 3 – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК 5 – Здатність спілкування іноземною мовою;

Спеціальні (фахові, предметні компетентності) (СК)

СК 2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК 7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 16 Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

Соціально-гуманітарна ерудованість:

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

Дослідницькі навички:

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

Комунікація:

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

Професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій:

ПРН 15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

Праворозуміння:

ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	Лекції	семінарські заняття
Кількість годин	20	18

7. ОЗНАКИ КУРСУ

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс, (рік навч)
2020	6	право	3

Тема 1 ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК СУБ'ЄКТА ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

1.1.Склад, природа та особливості ЄС як суб'єкта енергетичних правовідносин.

1.2.Інституційна структура ЄС та окремі галузі права ЄС та їх вплив на формування єдиної енергетичної мережі.

1.3.Правове забезпечення захисту прав людини в ЄС в енергетичній сфері.

1.4.Правові основи загальної і зовнішньої політики та політики в сфері енергобезпеки.

Тема2СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

2.1. Україна як суб'єкт міжнародного енергетичного права

2.2. Проблеми та здобутки в енергетичній галузі України

2.3. Вплив міжнародних енергетичних організацій на формування законодавства України про енергетику.

2.4. Юрисдикція органів Європейського Союзу в енергетичній сфері.

Тема3.ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЕНЕРГОВИКОРИСТАННЯ.

3.1.Правова структура виробництва, розподілу та споживання енергії.

3.2. Правові норми оцінки ціни спожитої енергії.

3.3. Формування пільгових тарифів.

3.4. Правові відносини між енергогенеруючими та енергоспоживаючими компаніями, енергогенеруючими підприємствами та споживачами.

Тема4.ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ РЕСУРСО-ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ.

4.1. Формування нормативно-правової бази ресурсо-енергосбереження.

4.2. Формування правової бази обліку енергії, та інші аспекти енергозбереження.

4.2.1.Правові проблеми забезпечення реалізації програми енергозбереження.

4.3. Правові питання енергоменеджмента та енергоаудита підприємствах енергетичної сфери.

4.4. Формування правової бази безпеки та страхування енерговиробництв.

ТЕМА5 ПРАВО-ВИХОВНА ОСВІТА В МІЖНАРОДНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕГЕННЯ.

5.1. Становлення та розвиток європейської еколого-правової політики в сфері енергозбереження.

5.2. Міжнародно-правова відповідальність за екологічні правопорушення та за правопорушення у сфері виробництва енергії й енергозбереження.

5.3. Охорона екологічних прав та інтересів громадян України.

5.4. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони довкілля та енергозбереження.

Тема6.ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВИЙ СУПРОВІД БУДІВНИЦТВА, ПІДКЛЮЧЕННЯ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ.

6.1.Отримання земельної ділянки для будівництва об'єктів альтернативної енергетики.

6.2.Будівництво та підключення об'єктів альтернативної енергетики.

6.3.Правове регулювання вступу до оптового ринку електроенергії.

6.4.Встановлення «зеленого» тарифу.

Тема7.ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ЕНЕРГЕТИКУ

7.1. Загальна характеристика законодавства про енергетику України.

7.2. Законодавчі акти України по енергоресурсам.

7.3. Нормативно-правова база відносин паливновидобувних та енергогенеруючих компаній.

7.4. Формування нормативно-правової бази з забруднення навколишнього середовища при видобуванні енергії.

Тема 8.ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВІТРОВОЇ ТА СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В ПІВДЕННО-СХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ.

8.1. Перспективи впровадження та розвитку вітрової та сонячної енергії в Азово-Чорноморському басейні України.

8.2. Нормативно-правова база впровадження та розвитку вітрової та сонячної енергії в Південно-Східному регіоні України.

8.3. Вклад Мелітопольських вчених в розвиток альтернативних видів енергії

Методи навчання

Курс виконавчого провадження вивчається за допомогою наступних форм та методів навчання: лекційні заняття, семінарські заняття, самостійна робота, консультації.

Лекційні заняття передбачають викладення теоретичного матеріалу безпосередньо викладачем. Лекції охоплюють основний матеріал навчальної дисципліни.

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти вивчаються попередньо визначені теми навчальної дисципліни шляхом відповідей на питання викладача. Така форма навчання спрямована на формування у здобувача вищої освіти практичних навичок застосування теоретичних знань та діючого законодавства при вирішенні практичних завдань. Викладачем організується дискусія по проблемним питанням теорії та практики виконавчого провадження. Викладачем оцінюються виступи здобувачів, їх участь у дискусії, знання та вміння відстоювати свою позицію.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу у позааудиторний час. Мета самостійної роботи - засвоїти в повному обсязі навчальну програму і сформувані самостійність як важливу професійну якість, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. Завдання самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни - засвоєння, закріплення та систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота здобувачів вищої освіти забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять. До основних форм самостійної роботи студентів належать такі: опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, рекомендованих нормативних актів та літератури; вивчення та конспектування питань, передбачених для самостійного опрацювання; розв'язування задач; підготовка до семінарських занять; підготовка до різних форм поточного контролю; підготовка до модульної контрольної роботи.

Тема 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК СУБ'ЄКТА ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

План

- 1.1.Склад, природа та особливості ЄС як суб'єкта енергетичних правовідносин.
- 1.2.Інституційна структура ЄС та окремі галузі права ЄС та їх вплив на формування єдиної енергетичної мережі.
- 1.3.Правове забезпечення захисту прав людини в ЄС в енергетичній сфері.
- 1.4.Правові основи загальної і зовнішньої політики та політики в сфері енергобезпеки.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Характеристика Європейського Союзу як суб'єкта енергетичних правовідносин» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з таким суб'єктом енергетичних правовідносин як Європейський Союз – співдружність 27 незалежних держав, унікальне об'єднання, єдине у світі яке має чотири «свободи»:

1. Вільний рух капіталів;
2. Вільний рух осіб;
3. Вільний рух товарів;
4. Вільний рух послуг.

Головним джерелом права в ЄС є ДОГОВІР!!!!!!

Здобувач вищої освіти за тематикою повинен усвідомити те, що питання енергетики стали ключовим із факторів створення ЄС, тим самим підтверджуючи його значущість для європейської безпеки.

Звертаю увагу на те, що до Маастрихтського договору про створення ЄС(1993) на території Європи діяли такі структур як:

Рада Європи (1949);

Європейське об'єднання сталі та вугілля;

Європейське економічне співтовариство (римський договір, 1957);

Європейське співтовариство атомної енергії (ЄВРОАТОМ).

Сучасне міжнародне право складається з багатьох галузей. Однією із прерогатив є ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО.

Слід вам в'яснити, що в науці міжнародного права на сьогоднішній день словосполучення «економічна безпека» постійно знаходиться з словосполученням «енергетична безпека».

Звернути увагу на міжнародні енергетичні документи:

- 1.енергетична Хартія (1991 р. Гаага);
- 2.договір до Енергетичної Хартії (1994);
- 3.Угода про сумісну розробку паливно-енергетичного балансу держав-членів Євразійського економічного співтовариства від 27 вересня 2005р.

4. угода про гармонізацію митних процедур при переміщенні електричної енергії через митні межі держав – членів СНД (2007).

Загальні принципи побудови та функціонування інститутської структури Співтовариств та ЄС. Європейський парламент, його функції та основні завдання. Рада – її завдання та цілі. Інші інститути ЄС.

Європейська Рада – вищий орган політичного керівництва ЄС та Європейських Співтовариств.

Рада Європейського Союзу – одна із частин інституційної системи ЄС.

Європейська Комісія – ведучий інститут ЄС.

Європейський парламент – представницький орган ЄС.

Суд Європейських співтовариств та його особливе місце в системі інститутів ЄС.

Засновницька функція передбачає використання права на побудову публічної влади. **Законодавча функція** - виконується в основному Радою ЄС, але законодавчою ініціативою можуть користуватись також Європейський центральний банк. **Виконавча функція** – асоціація з роботою Євро комісії. Розподіл повноважень по виконанню рішень ЄС між Радою ЄС та Євро комісією. **Бюджетна функція** – особливості прийняття бюджету та участі в формуванні проекту бюджету.

Зовнішньополітична функція - завдання та цілі ЄС в зовнішньоекономічній діяльності. Розширення ЄС – реалії сьогодення. Співпраця в області поліції та кримінального судочинства.

1 січня 1999 р. – введена єдина грошова одиниця **євро, як** заключної фази реалізації програми створення Економічного та валютного союзу. Європейська Комісія – ведучий інститут Європейських Співтовариств та ЄС. Завдання та цілі Єврокомісії. Правовий статус ЄК. Делегування повноважень по виконанню виконавчих рішень Раді ЄС.

Порядок призначення керівних органів ЄК. Склад ЄК. Вимоги до претендентів на посаду Голови та членів ЄК.

Парламентська відповідальність ЄК як привід про відставку та зміну Комісії.

Чотири головні повноваження Комісії. Контроль за виконанням засновницьких договорів. Право законодавчої ініціативи ЄК. Повноваження ЄК в бюджетній сфері. ЄК - повсякденне оперативне управління справами Європейських Співтовариств та частково ЄС.

Внутрішній регламент роботи ЄК. Роль Голови ЄК в організації роботи всіх членів ЄК. Принцип колегіальності в прийнятті рішень. Майбутнє ЄК. **Європейський парламент** - представницький орган Європейських співтовариств та ЄС. Основна функція Європарламенту - представництво народів держав-членів ЄС. На сьогодні Європарламент поки що є консультативним органом.

Прямі вибори в Європарламент – одна з головних тенденцій розвитку демократії на теренах Європи. Договір про ЄС про вибори депутатів в Європарламент. Єдина процедура виборів у всіх державах членах ЄС. Число мандатів в Європарламенті залежить від чисельності його населення.

Статус депутата та термін на який він вибирається. Права та обов'язки депутата. Штаб-квартира Європарламенту – Страсбург.

Внутрішня структура ЄП. Однопалатна система. Робота парламенту на постійній основі. Внутрішній регламент та робота комісій. Формування різних політичних груп як важливий фактор інтеграції в середині Союзу.

Повноваження Європейського парламенту. Законодавчі повноваження. Бюджетні та контрольні повноваження ЄП. Зовнішньополітичні повноваження.

Особливе місце Суда Європейських співтовариств в системі інститутів ЄС. Рада, Комісія та Парламент – політичні інститути ЄС. Суд - спеціалізований орган не політичного характеру. Суд ЄС – головний інститут Співтовариства та ЄС. Статут та Процесуальний регламент – основні нормативно-правові акти які регламентують діяльність Суду.

Суд першої інстанції – як доповнюючий, підлеглий Суд ЄС.

Термін призначення членів Суду. Порядок формування Суда Європейських співтовариств.

Розмежування повноважень Суда ЄС та Суда першої інстанції.

Процесуальні правила судочинства. Позовна заява. Дві стадії розгляду справ.

Використання мови в ході розгляду справи. Сторони в справі. Абсолютне правило судочинства. Подання касації на рішення Суду.

1 січня 1999 року – день народження єдиної європейської грошової одиниці **ЄВРО, як важливої віхи в розвитку процесу європейської інтеграції**. Політико-правове значення введення євро. (право карбувати та печатати особисту валюту, складати та міняти національну валютну систему). Права Комісії по координації економічної політики національних банків. Завдання Валютного комітету.

План Вернера. План поетапного переходу членів ЄС до єдиної валюти. План Делора.

Три етапи народження Європейського валютного Союзу. Європейська система центральних банків та Європейський центральний банк.

Тема 2 СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

- 2.1. Україна як суб'єкт міжнародного енергетичного права
- 2.2. Проблеми та здобутки в енергетичній галузі України
- 2.3. Вплив міжнародних енергетичних організацій на формування законодавства України про енергетику.
- 2.4. Юрисдикція органів Європейського Союзу в енергетичній сфері.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Співпраця України та Європейського Союзу в енергетичній сфері» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з послідовністю правовідносин Україна – ЄС в енергетичній сфері враховуючи стратегічне розміщення території України як «буферної» зони між Європою та Азією, та, що Україна має газову трубу для транзиту газу, перипетії з цього питання сьогодні і тому подібне.

Зазначаю, що Україна не є виключенням питання енергетичної безпеки. Серед принципів енергобезпеки на сьогодні задекларовано:

- Підвищення ефективності використання паливно-енергоресурсів;
- Нормалізація забезпечення населення та економіки держави енергоресурсами;
- Удосконалення цінової та тарифної політики в галузі використання паливно-енергоресурсів;
- Поглиблення ринкових відносин виробник-споживач;
- Удосконалення системи управління ПЕР...інші.

Необхідно звернути увагу на кризисність ситуації станом на 2019-2020 роки. (зношеність систем транспортування, строки експлуатації тепло, атомних станцій, альтернативні джерела транспортування в Європу поза межами території України енергоресурсів. Північний потік 2, і т.п.

Звернути увагу на План дій Україна – ЄС від 21' лютого 2005 року з пролонгуванням де містяться Базові положення про співробітництво між структурами в енергетичній сфері. Крім того енергетична сфера виступає предметом регулювання внутрішніх засадничих документів, а саме Енергетичної стратегії України на період до 2030 року і зеленої книги ЄС «Європейська стратегія стабільності, конкурентноздатності та безпечної енергетики».

Зверніть увагу на те, що Україна входить до невеликого кола країн-членів ЄС чистої імпортерів первинних енергоресурсів.

Таким чином ЄС зацікавлений у співпраці з Україною у сфері енергетики...Основні напрямки співпраці:

1. Газова сфера;
2. Нафтова сфера;

Тема 3. ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЕНЕРГОВИКОРИСТАННЯ.

- 3.1. Правова структура виробництва, розподілу та споживання енергії.
- 3.2. Правові норми оцінки ціни спожитої енергії.
- 3.3. Формування пільгових тарифів.
- 3.4. Правові відносини між енергогенеруючими та енергоспоживаючими компаніями, енергогенеруючими підприємствами та споживачами.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Формування нормативно-правової бази енерговикористання» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з методикою прийняття нормативно-правових актів.

Складність правового регулювання енергетики *полягає головним чином в тому, що єдиного нормативно-правового акту в цій сфері немає, і, більш того, на рівні законів регулювання обмежується загальними положеннями. Таким чином, основні регуляторні норми містяться в підзаконних актах, число яких набагато перевищує 500.*

Основними законодавчими актами, які регулюють енергетику в Україні, є наступні:

- *Закон України “Про електроенергетику” від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР;*

- *Закон України “Про нафту і газ” від 12.07.2001 р. № 2665-III ?\ Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР;*

- *Гірський закон України від 06.10.1999 р. № 1127-XIV. Також існують деякі спеціальні закони у сфері енергозбереження і альтернативної енергетики, об які більш детально розглядаються у відповідних розділах;*

- *Закон України від 8.02.1995 № 39/95-ВР «Про використання ядерної енергії і радіаційної безпеки».*

Більш детально перелік законодавчих актів України можна розглянути по категоріях енергоносіїв.

В умовах ринку, звичайно, зростає роль самоорганізації і відпадає необхідність в централізованих механізмах управління, оскільки відбувається ефективне саморегулювання економіки. Проте відносини в паливно-енергетичному комплексі свідчать, що і ринкова економіка потребує державному втручанні для того, щоб не втратити організаційні механізми, що забезпечують об'єднання економічних суб'єктів країни в цілісну систему.

Ринок енергоресурсів вимагає державного втручання через свою підвищену значущість для економіки будь-якої країни. Власний видобуток

енергоресурсів задовольняє потреби України лише частково. Недолік власних енергоресурсів і потреби, що ростуть, в них роблять економіку України залежною від постачальників, число яких обмежено. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні Національною комісією регулювання електроенергетики розроблена Біла книга «Державне регулювання енергетики України». Проблеми державного управління паливно-енергетичного комплексу і державного регулювання енергетики активно розглядаються в науковій літературі. Проте, на сьогоднішній день важливою і невирішеною проблемою залишається ефективне державне регулювання ринку енергоресурсів.

На ринку енергетичних ресурсів вступають в суперечність інтереси споживачів і постачальників енергії, що виявляються в наступному:

споживач, з свого боку, прагне задовольнити енергетичні потреби з мінімальними витратами, що направляє його на зменшення об'ємів споживання і зниження вартості енергії;

постачальник - бажає досягти максимальної вигоди від надання енергетичних послуг, що, обліком дії ефекту масштабу виробництва, орієнтує постачальника на зростання об'ємів споживання енергії і збільшення її вартості.

Для вирішення вказаних суперечностей держава регламентує діяльність суб'єктів ринку енергетичних ресурсів. Метою державного регулювання в енергетиці є забезпечення балансу інтересів держави, суб'єктів ринку і споживачів енергії, забезпечення упевненості інвесторів в стабільності правил здійснення підприємницької діяльності в енергетиці, посилення конкуренції між виробниками і споживачами енергії.

Основними суб'єктами державного управління на ринку енергоресурсів є Кабінет Міністрів України, профільні міністерства, комітети і відомства: Міністерство енергетики і вугільної промисловості України, *Міністерство з питань житлово-комунального господарства України*; Державний комітет ядерного регулювання України; Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (НАЕР) Національна комісія регулювання електроенергетики України (НКРЕ); Антимонопольний комітет.

НКРЕ є центральним органом виконавської влади на ринку енергоресурсів із спеціальним статусом. Основними задачами НКРЕ є державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в паливно-енергетичному

комплексі шляхом проведення цінової політики, визначення правил їх діяльності шляхом ліцензування основних видів виробництва, участь у формуванні єдиної державної політики по створенню і організації функціонування оптових ринків енергоносіїв і сприяння розвитку конкурентних відносин їх діяльності, а також захисти прав споживачів. Державне регулювання ринку енергоресурсів направлено на:

формування і забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку і функціонування відповідних ринків;

формування цінової і тарифної політики на ринках, де присутня природна монополія і контроль за конкурентним ціноутворенням в галузях;

забезпечення рівних можливостей доступу споживачів на відповідні ринки;

запобігання монополізації і сприяння конкуренції на ринках, прилеглих до ринків, які знаходяться в стані природної монополії;

узгодження інтересів суб'єктів енергетичних ринків і споживачів товарів і послуг цих ринків;

захисти прав споживачів товарів і послуг суб'єктів природних монополій і суміжних ринків щодо отримання товарів і послуг належної якості за економічно обгрунтованими цінами;

ліцензування діяльності учасників відповідних ринків і контролю за виконанням ліцензійних умов суб'єктами підприємництва;

забезпечення енергетичної безпеки країни. Важелі державного регулювання економіки - це інструменти впливу держави на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення умов їх ефективного функціонування відповідно до напрямів державної економічної політики.

Важливим важелем державного регулювання ринку енергоресурсів є нормативно-правові акти.

Законодавство для регулювання відносин на ринку енергетичних ресурсів можна систематизувати в дві групи:

загальне - торкається всіх або багатьох суб'єктів ринку

і галузеве або спеціалізоване, регулюючого окремі види діяльності.

Проте правове регулювання ринку енергетичних ресурсів має несистемний, фрагментарний характер і характеризується багатьма неув'язками і відсутністю рамкового закону, який встановлював основні принципи і підходи до регулювання відносин між суб'єктами ринку.

Сьогодні кожна галузь ринку енергетичних ресурсів керується своїм окремим законом і прийнятими на його виконання підзаконними актами. Наприклад, в електроенергетиці головним є Закон України «Про електроенергетику», в ядерній енергетиці - Закон України «Про використання ядерної енергії і радіаційної безпеки», вугільна галузь керується Кодексом України про надра і Гірським Законом, нафтогазова галузь - Законом України «Про нафту і газ». Проте загальність у формулюванні багатьох положень вказаних законів обумовлює необхідність ухвалення безлічі підзаконних актів різними органами влади.

Важливим важелем державного регулювання є державна підтримка галузей, яка, проте, повинна бути зваженою і раціональною. Протягом останніх десятиріч державна підтримка, наприклад, вугільній галузі привела до тому, що були втрачені стимули до пошуку і використання внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності вугледобувними підприємствами. Результатом такої підтримки стало: збитковість галузі, відробітки і закриття шахт, недостатня кількість розвідувально-пошукових робіт для виявлення нових місць залягання вугілля і ін.

Тема 4. ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ РЕСУРСО-ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ.

- 4.1. Формування нормативно-правової бази ресурсо-енергозбереження.
- 4.2. Формування правової бази обліку енергії, та інші аспекти енергозбереження.
 - 4.2.1. Правові проблеми забезпечення реалізації програми енергозбереження.
- 4.3. Правові питання енерго менеджмента та енерго аудита підприємствах енергетичної сфери.
- 4.4. Формування правової бази безпеки та страхування енерго виробництв.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Окремі правові питання ресурсо-енергозбереження» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з формуванням законодавства про ресурсно-енергозбереження та в першу чергу з безпекою його складовою та страхуванням енерго виробництв.

Одним з основних умов розвитку економіки країни є достатня енергозбереження. Постійно зростаючий обсяг споживання енергоресурсів при необґрунтованому марнотратстві і недостатньому фінансуванні паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) висунули в розряд найважливіших державних проблем необхідність підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР).

Цілеспрямована робота в межах держави щодо раціонального використання ПЕР неможлива без наявності нормативної бази, яка містить в собі нормативно-правову та нормативно-технічну документацію декількох рівнів: світовий, державний, регіональний, муніципальний (або споживача ПЕР).

Законотворча та концептуальна складові енергетичної політики визначаються Верховною Радою і Кабінетом Міністрів України. Закони України, Постанови Верховної Ради України, Укази та Розпорядження Президента України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (НАЕР) складають основу нормативно-правової бази енергозбереження державного рівня. До найважливіших з них відноситься Закон України «Про енергозбереження», прийнятий 01.07.1994 р.

Для сталого забезпечення населення і економіки країни енергоносіями, підвищення енергоефективності використання ПЕР, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, збереження енергетичної незалежності та забезпечення енергетичної безпеки України розроблені та реалізуються Енергетична стратегія України на період до 2030 року, Комплексна державна програма енергозбереження України, Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010-2015 рр - основні документи, що містять систему науково обґрунтованих положень про пріоритети довгострокової енергетичної політики держави і механізми її реалізації. Подальше вдосконалення державної політики в енергозбереженні визначено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 № 1567-р «Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів», відповідно до якого розроблено галузеві програми підвищення енергоефективності на 2010-2014 роки, пріоритетом яких повинне стати зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту. Основним завданням законодавства у сфері енергозбереження є створення сприятливих умов для ефективного використання енергоресурсів, що виключає безпосереднє втручання в господарську діяльність суб'єктів

енергетичного сектора, юридичних і фізичних осіб. Однією з умов, що забезпечують реалізацію вимог законодавства України з питань енергозбереження, є розробка нормативно-технічних документів, в яких були б враховані сучасні вимоги з енергозбереження. Нормативно-технічна документація розглядається на декількох рівнях: міжнародні (ISO, МЕК, МОП-СУОП і ін.), Державні (ДСТУ, ГОСТ та ін.), Галузеві (НАПБ, НПАОП, ДСТУ-П ОHSAS, ОСТ, ANSI / IEEE), стандарти підприємств, науково-технічних та інженерних товариств і спілок, технічні умови (ТУ). Серед нормативно-технічної документації крім стандартів (ДСТУ та ін.) І будівельних норм (ДБН, СНиП, СН, ВСН, ВНТП, калькуляційних норм та ін.), Санітарно-епідеміологічних норм (СанПіН, ДСанПіН, ДСН), норм охорони праці (НПАОП, ДНАОП, НАПБ) слід зазначити правила (ПУЕ, ПТЕЕ, ПТБ, ПКЕЕ та ін.), спеціалізовані методики, інструкції. Нормативно-правова база енергозбереження налічує значну кількість документів. Перелік найважливіших з них наведені нижче.

Закон України № 1560 від 18.09.1991 р «Про інвестиційну діяльність» Цей Закон визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. Він спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, в тому числі права підприємців без обмежень приймати рішення, а також на ефективне інвестування народного господарства України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції.

Закон України № 74/94-ВР від 01.07.1994 р «Про енергозбереження»

Цей Закон визначає правові, економічні, соціальні та екологічні основи енергозбереження для всіх підприємств, об'єднань та організацій, розташованих на території України, а також для громадян.

Закон України № 575/97-ВР від 16.10.1997 р «Про електроенергетику»

Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні основи діяльності в електроенергетиці і регулює відносини, пов'язані з виробництвом, передачею, постачанням і використанням енергії, забезпеченням енергетичної безпеки України, конкуренцією та захистом прав споживачів і працівників галузі.

Закон України № 89/98-ВР від 06.02.1998 р «Про ратифікацію Договору до Енергетичної Хартії та Протоколу до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів»

Цей Договір встановлює юридичні рамки з метою сприяння тривалій співпраці в області енергетики на основі взаємодоповнюваності і взаємної вигоди, з метою і принципів хартії.

Закон України № 1391-XIV від 14.01.2000 р «Про альтернативні види рідкого та газового палива»

Цей Закон визначає правові, соціальні, економічні, екологічні та організаційні засади виробництва (видобутку) і використання альтернативних видів рідкого і газоподібного палива на основі залучення нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини і спрямований на створення необхідних умов для розширення виробництва (видобутку) і споживання цих видів палива в Україні.

Закон України № 2665-III від 21.06.2001 р «Про нафту і газ»

Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні основи діяльності нафтогазової галузі України та регулює відносини, пов'язані з особливостями користування нафтогазоносними надрами, видобутком, транспортуванням, зберіганням та використанням нафти, газу та продуктів їх переробки з метою забезпечення енергетичної безпеки України, розвитку конкурентних відносин у нафтогазовій галузі, захисту прав усіх суб'єктів відносин, що виникають у зв'язку з геологічним вивченням надр, розробкою родовищ нафти і газу, переробкою нафти і газу, зберіганням, транспортуванням і реалізацією нафти, газу та продуктів їх переробки, споживачів нафти і газу та працівників галузі.

Закон України № 555-IV від 20.02.2003 р «Про альтернативні джерела енергії»

Цей Закон визначає правові, економічні, екологічні та організаційні засади використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання у паливно-енергетичному комплексі.

Закон України № 964-IV від 19.06.2003 р «Про основи національної безпеки України»

Закон відповідно до пункту 17 частини першої статті 92 Конституції України визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності.

Закон України № 2509-IV від 05.04.2005 р «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу»

Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні основи діяльності суб'єктів відносин у сфері енергозбереження щодо використання когенераційних установок, регулює відносини, пов'язані з особливостями виробництва, передачі та постачання електричної та теплової енергії від когенераційних установок. Метою цього Закону є створення правових основ для підвищення ефективності використання палива в процесах виробництва енергії або інших технологічних процесах, розвитку та застосування технологій комбінованого виробництва електричної і теплової енергії, підвищення надійності та безпеки енергопостачання на регіональному рівні, залучення інвестицій на створення когенераційних установок.

Закон України № 2806-IV від 06.09.2005 р «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»

Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності і встановлює порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, та адміністраторів. Закон України № 601-VI від 25.09.2008 р «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення "зеленого" тарифу»

«Зелений» тариф - це спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії - вироблена лише малими гідроелектростанціями), «Оптовий ринок електричної енергії» України зобов'язаний купувати за "зеленим" тарифом електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії - вироблену лише малими гідроелектростанціями) і не продану за договірними цінами безпосередньо споживачам або енергопостачальним компаніям, які

здійснюють господарську діяльність з постачання електричної енергії за регульованим тарифом.

Загальна характеристика Закону України «Про енергозбереження» та сфера його регулювання.

Закон України «Про енергозбереження» визначає правові, економічні, соціальні та екологічні основи енергозбереження для всіх підприємств, об'єднань та організацій, розташованих на території України, а також для громадян. Суб'єктами правового регулювання відносин у сфері енергозбереження є юридичні та фізичні особи, в результаті діяльності яких здійснюються: проведення енергозберігаючої політики та заходів з енергозбереження в усіх галузях народного господарства-промисловості, транспорті, будівництві, сільському господарстві і т.д., соціальній сфері та побуті, а також в сфері міждержавного та міжнародного співробітництва; видобуток, переробка, транспортування, виробництво, зберігання і використання всіх видів палива, теплової та електричної енергії, інших ресурсів природного чи штучного походження в частині використання паливно-енергетичних ресурсів; проведення енергетичного аудиту;

виробництво і постачання енергетичного і енергоспоживаючого обладнання, машин, механізмів, конструкційних, будівельних матеріалів та іншої продукції, приладів обліку, контролю і регулювання витрачання енергоресурсів; науково-дослідні, проектно-конструкторські, експертні, спеціалізовані, монтажні, налагоджувальні, ремонтні та інші види робіт і послуг, пов'язаних з підвищенням ефективності використання та економії паливно-енергетичних ресурсів; роботи, пов'язані з розвитком і використанням нетрадиційних поновлюваних джерел енергії, вторинних енергетичних ресурсів, процесів заміщення дефіцитних видів палива;

визначення пріоритетних напрямків екологічно чистої енергетики і створення нових джерел енергії та видів палива; інформаційне забезпечення народного господарства та населення з проблем енергозбереження і використання нових джерел енергії та видів палива; створення ефективних систем управління та засобів контролю за енергозбереженням. Даний закон встановлює принципи державної політики в сфері енергозбереження, уповноважені органи в цій сфері, економічні механізми енергозбереження, регулює основи стандартизації та нормування енергоспоживання, здійснення державної експертизи в сфері енергозбереження, питань енергетичного аудиту та інші питання.

Безперечно, Закон України «Про енергозбереження» був основою для розробки і впровадження політики з енергозбереження в Україні, і на його основі продовжують прийматися численна кількість законних і підзаконних нормативно-правових актів.

Як видно, нормативно-правова база з питань енергозбереження, яка почала в Україні в основному розвиватися в другій половині 90-х років 20 століття, досить розгалуженою. При цьому фахівці і надалі стверджують, що потреба в удосконаленні та погодженні нормативних положень в цій сфері існує. Важливим залишається питання впровадження європейських стандартів у сфері енергозбереження в чинному законодавстві України, тому, безумовно, розвиток законодавства в даній сфері має відбуватися постійно, в тому числі з урахуванням нових наукових напрацювань і розвитку в сфері енергозбереження.

ТЕМА 5 ПРАВО-ВИХОВНА ОСВІТА В МІЖНАРОДНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕГЕННЯ.

5.1. Становлення та розвиток європейської еколого-правової політики в сфері енергозбереження.

5.2. Міжнародно-правова відповідальність за екологічні правопорушення та за правопорушення у сфері виробництва енергії й енергозбереження.

5.3. Охорона екологічних прав та інтересів громадян України.

5.4. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони довкілля та енергозбереження.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Право-виховна освіта в міжнародному та європейському праві навколишнього середовища та енергозбереження» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з становленням та розвитком європейської еколого-правової політики в сфері енергозбереження та механізмом забезпечення міжнародно-правової охорони довкілля та енергозбереження. Необхідно ознайомитись з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом де статті 360-366 розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» присвячені саме навколишньому середовищу. Сторони Угоди здійснюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації цілей сталого

розвитку та «зеленої економіки». Аналіз законодавства Європейського Союзу у галузі охорони навколишнього середовища має важливе значення для подальшого вдосконалення та підвищення ефективності екологічного законодавства України. Пріоритетність співробітництва України з Європейським Союзом матиме й практичне значення – досягнення мети у напрямку підвищення рівня продуктивності виробництва, розширення бази його економічного зростання та конкурентоспроможності. Сказане визначає необхідність й актуальність дослідження правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва.

Здобувачу вищої освіти для чіткішого розуміння екологічної політики Європейського Союзу варто окреслити принципи її здійснення. Передусім зазначимо, що принципи – це фундаментальні засади, вихідні ідеї, базовими характеристиками яких є універсальність, загальність, значущість та вища імперативність. У центрі нашої уваги перебуватимуть як загальні принципи екологічної політики ЄС, так і спеціальні принципи та домінанти. До загальних принципів зарахуємо принцип гуманізму, що трактується як домінування у формуванні та здійсненні політики охорони природного довкілля, невід’ємних прав і свобод людини, принцип законності, принцип демократизму тощо. До спеціальних принципів екологічної політики ЄС ми зараховуємо: принцип сталого розвитку, міжгенераційної рівності, запобігання та попередження, доступу громадськості до екологічної інформації і вирішення екологічних проблем за участю зацікавлених громадян, загальної та диференційованої відповідальності, оцінки впливу на навколишнє середовище, «забруднювач платить».

Що стосується міжнародної відповідальності то до основних ознак міжнародно-правової відповідальності за екологічні правопорушення відносяться наступні:

єдина підстава для її настання є міжнародне екологічне правопорушення;

порядок застосування цієї відповідальності регулюється нормами міжнародного права;

вона пов'язана з відповідними негативними наслідками для правопорушника;

її метою є забезпечення міжнародного екологічного правопорядку.

Норми, що визначають екологічну відповідальність держав у міжнародному праві, становлять особливий міжнародно-правовий інститут. Ні в екологічній, ні в інших сферах дії міжнародного права ці норми на

сьогодні достатнім чином не кодифіковані. Тому істотну роль тут відіграють вироблені міжнародною практикою звичаї.

Сутність міжнародного екологічного правопорушення полягає в порушенні державою своїх міжнародних зобов'язань екологічного характеру. Фактично тут йдеться про відповідні дії або бездіяльність органів і посадових осіб держави. Якщо ті або інші органи чи посадові особи діяли чи не діяли від імені держави, то їх неправомірну поведінку не може бути предметом екологічного правопорушення держави.

Звертаю увагу на те, що екологічна безпека населення є найбільш гуманним, благородним і відповідальним завданням екологічного законодавства, яке, по-перше, закріплює екологічні права громадян України, по-друге, гарантує їх реалізацію, по-третє, визначає правові, економічні та соціальні основи охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Кожний громадянин України має право на: а) безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище; б) участь в обговоренні проектів законодавчих актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, та внесення пропозицій до державних та господарських органів, установ та організацій з цих питань; в) участь у розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів; г) здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів; д) об'єднання в громадські природоохоронні формування; е) одержання у встановленому порядку повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища та його вплив на здоров'я населення; є) участь у проведенні екологічної експертизи; ж) одержання екологічної освіти; з) подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування збитків, заподіяних його здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Щодо осаннього питання то потреба в міжнародному співробітництві у сфері екології обумовлена глобальністю проблеми взаємовідносин суспільства і природи. Ідея такої необхідності була усвідомлена і проголошена ще до першої конференції в Берні з охорони навколишнього природного середовища (1913 р.). Згодом вона одержала закріплення й розвиток у міжнародних правових документах.

Поступово сформувався, а за сучасних умов одержав досить широкого розвитку один із головних напрямків міжнародного співробітництва у сфері екології — міжнародно-правова охорона навколишнього середовища. Важливими передумовами міжнародно-правового регулювання охорони оточуючої людини природного середовища є обмеженість простору й ресурсів біосфери, заінтересованість країн і народів у справедливому розподілі природних ресурсів, у забезпеченні прав громадян на сприятливе для життєдіяльності довкілля.

Об'єктом міжнародного співробітництва у сфері екології є не навколишнє природне середовище, що знаходиться під національною юрисдикцією, а міжнародно-правовий природний простір, що оточує природне середовище Землі в цілому, глобальна екологічна рівновага.

Міжнародна правова охорона навколишнього природного середовища ґрунтується на певних принципах, вироблених спільними зусиллями держав, міжнародних організацій і конференцій. Вони сформульовані в окремих рішеннях міжнародних організацій, документах конференцій, а також обов'язково викладені в національному законодавстві. В узагальненому вигляді до цих принципів належать пріоритетність екологічних прав людини, суверенні права держави на природні ресурси в межах її території, вільний обмін міжнародною екологічною інформацією; взаємодопомога держав при надзвичайних обставинах (екологічних катастрофах тощо), неприпустимість екологічного благополуччя однієї держави внаслідок заподіяння екологічної шкоди іншій та ін.

Серед об'єктів міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища, під якими розуміють природні об'єкти, з приводу яких у держав і міжнародних організацій формуються й розвиваються екологічні відносини, вирізняють дві категорії: ті, що належать до юрисдикції держави, й ті, які до неї не належать.

До першої категорії відносять Світовий океан, космос, Антарктиду, мігруючі види тварин та деякі інші. Особливість даних об'єктів полягає в тому, що їх правовий режим визначається нормами міжнародного екологічного права. Друга категорія - міжнародно-правові об'єкти природи, включені до числа світового природного існування (міжнародні водні об'єкти, занесені до Міжнародної червоної книги, що знаходяться під загрозою зникнення, рідкісні види фауни, флори та деякі інші).

На сучасному етапі міжнародне співробітництво в галузі охорони довкілля здійснюється на трьох рівнях - світовому (або глобальному), європейському і регіональному.

Важливою віхою міжнародної співпраці в зазначеній сфері на світовому рівні стала Стокгольмська конференція, ООН з навколишнього природного середовища (1972 р.). Вона не тільки прийняла важливі документи (Декларацію, що містить 27 принципів екологічно коректної поведінки держав, і Програму дій), а й послужила джерелом формування міжнародного екологічного права.

На регіональному рівні міжнародне співробітництво розвивається з урахуванням особливостей географічних і природних регіонів, у межах яких створені й функціонують єдині екологічні системи. Формами такого співробітництва є міжнародні екологічні програми за участю України - «Чорне море», «Карпати» та ін.

Самостійною формою міжнародної співпраці у сфері екології є міжнародні договори екологічного змісту. Серед них вирізняються договори комплексного й поресурсового змісту. До перших належать ті, що мають глобальний характер, другі спрямовані на охорону окремих об'єктів природи.

Специфічною і досить поширеною формою міжнародного співробітництва виступають численні міжнародні конференції з проблем охорони навколишнього природного середовища, що позитивно впливають на міжнародну політичну атмосферу та напрямки подальшого розвитку такої співпраці. Найбільш значимою є Конференція ООН з навколишнього середовища й розвитку, що відбулася в 1992 р. у Ріо-де-Жанейро, у якій взяли участь 179 держав. Конференція прийняла Декларацію Ріо та «Порядок денний на XXI сторіччя». На ній також були подані відкриті для підписання Конвенції «Про зміни клімату» та «Про біологічне різноманіття».

Міжнародно-правовими угодами регламентуються екологічні проблеми, які мають планетарний характер і які не можуть ефективно регулюватися тільки законодавством однієї або декількох країн. Водночас необхідно зазначити, що існують і такі екологічні проблеми, які мають регіональний характер. Для їх вирішення укладаються міжнародно-правові угоди між державами відповідного регіону. Наприклад, 21 квітня 1992 р. на Конференції причорноморських країн, що відбулася в м. Бухаресті (Румунія) була підписана Конвенція про захист Чорного моря від забруднення.

Україна, як член Ради Європи - однієї з впливових організацій, у діяльності яких питання охорони довкілля посідають доволі важливе місце, - підписала й ратифікувала 29 міжнародних конвенцій, що стосуються екології, стала учасником 44 двосторонніх міжнародних угод і договорів у зазначеній сфері.

Тема 6. ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВИЙ СУПРОВІД БУДІВНИЦТВА, ПІДКЛЮЧЕННЯ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГІЇ.

- 6.1. Отримання земельної ділянки для будівництва об'єктів альтернативної енергетики.
- 6.2. Будівництво та підключення об'єктів альтернативної енергетики.
- 6.3. Правове регулювання вступу до оптового ринку електроенергії.
- 6.4. Встановлення «зеленого» тарифу.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Законодавчо-правовий супровід будівництва, підключення та експлуатації об'єктів альтернативної енергії» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з проблематики будівництва, експлуатації об'єктів альтернативної енергетики. Для нашого регіону актуальною є вітрова та сонячна енергетика. (Ботієвська ВЕС, Мелітопольська сонячна електростанція, ВЕС в мелітопольському та приазовському районах). Звертати увагу на особливості введення Зеленого тарифу».

Загальна характеристика і історія становлення.

Як згадувалося вище, спочатку був прийнятий Закон України «Про внесення змін в деякі закони України щодо встановлення «зеленого» тарифу» від 25 вересня 2008 року № 601-VI, яким були внесені зміни в Закон про електроенергетику.

Згідно вказаному вище Закону, «зелений тариф» – це спеціальний тариф, по якому закупляється електрична енергія, проведена на об'єктах електроенергетики, які використовують альтернативні джерела енергії⁹ (окрім доменного і коксівного газів, а з використанням гідроенергії - проведена лише малими гідроелектростанціями). Причому продавати електроенергію, проведenu таким чином можна напряму споживачам, а Оптовий ринок зобов'язаний купувати за «зеленим тарифом» електричну енергію, проведenu таким чином і не продану за договірними цінами, безпосередньо споживачам або енергозабезпечуючим компаніям, які

здійснюють господарську діяльність по постачанню електричною енергією за регульованим тарифом.

Раніше «Зелений тариф» повинен був затверджуватися НКРЕ щорічно для кожного суб'єкта господарської діяльності на рівні подвоєного середне-зваженого тарифу на електроенергію, яка закупляється у енергогенерувальних компаній, що працюють на оптовому ринку електричної енергії України по цінових заявках, за рік, передуючий року затвердженню тарифу. Такий порядок визначення «зеленого тарифу» повинен був застосовуватися для кожного суб'єкта господарювання протягом 10 років з дати його твердження. Діючий в той момент «зелений тариф» був встановлений Ухвалою НКРЕ від 15.01.2009 року № 25 «Про затвердження «зеленого» тарифу» на рівні 0,6624 грн. за 1 кВт/час (без ПДВ).

Європейський банк реконструкції і розвитку планує допомагати в адаптації вказаного порядку і внесенні в нього необхідних змін в процесі упровадження таких тарифів в Україні.

При реформуванні оптового ринку електроенергії в Україні планується передбачити стимулювання альтернативної енергетики, особливо за рахунок включення витрат, пов'язаних з виробництвом і підключенням до сіті, в тарифах на електроенергію для споживачів.

Діюча система. 1 квітня 2009 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін в Закон України «Про електроенергетику» щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії» (набув чинності 22 квітня 2009 року). Даним Законом система затвердження зелених тарифів

була істотно змінена.

Прийнятим Законом визначено, що розмір «зеленого тарифу» встановлюється для кожного суб'єкта господарської діяльності, який проводить електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, щодо кожного виду альтернативної енергії і

для кожного об'єкту електроенергетики. Тепер розмір «зеленого тарифу» буде обчислюватися шляхом множення роздрібного тарифу для споживачів другого класу напруги на січень 2009 року (а для об'єктів, які проводять електричну енергію з енергії сонячного випромінювання і малих гідроелектростанцій — із застосуванням тарифного коефіцієнта, який

застосовується для пікового періоду часу) на спеціальний коефіцієнт «зеленого тарифу» для кожного виду альтернативної енергії.

Коефіцієнт «зеленого тарифу» коливається від 0,8 (для електроенергії, виробленою малою гідроелектростанцією) до 4,8 (для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання наземними об'єктами електроенергетики). Коефіцієнт «зеленого тарифу» для електроенергії, виробленої об'єктами електроенергетики, введеними в експлуатацію (або істотно модернізованими) після 2014, 2019 і 2024 років, зменшується відповідно на десять, двадцять і тридцять відсотків від його базової величини. «Зелений тариф» встановлюється до 1 січня 2030 року.

Вказаний порядок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії застосовуватиметься за умови, що починаючи з 1 січня 2012 року питома вага сировини, матеріалів, основних фондів, робіт і послуг українського походження у вартості будівництва відповідного об'єкту електроенергетики, який проводить електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, складатиме не менше 30%, а починаючи з 1 січня 2014 року – 50%. Додатковою умовою для затвердження «зеленого тарифу» для об'єктів по виробництву електроенергії з використанням енергії сонячного випромінювання є використання, починаючи з 1 січня 2011 року, на об'єктах електроенергетики сонячних модулів, у вартості виробництва яких питома вага матеріалів і сировини українського походження складає не менше ніж 30%.

Порядок встановлення. 22 січня 2009 року була прийнята Ухвала НКРЕ «Про затвердження Порядку встановлення, перегляду і припинення дії «зеленого тарифу» для суб'єктів господарської діяльності». Враховуючи, що з ухваленням Закону України «Про внесення змін в Закон України «Про електроенергетику» щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії» порядок істотно змінився, НКРЕ розробила зміни до вказаному вище Ухвали від 16.07.2009 року № 828.

Згідно вищезазначеному Порядку «зелений тариф» встановлюється НКРЕ і діє до 2030 року. Передбачена формула коректування тарифу залежно від змін курсу, але згідно цій формулі тариф може тільки збільшуватися, а не зменшуватися. Такий перегляд відбувається на кожну дату встановлення роздрібних тарифів для споживачів.

Ухвалою визначений порядок подачі заяви про встановлення

«зеленого тарифу», а також підстави для припинення його дії. Для того, щоб конкретному підприємству був встановлений «зелений тариф», підприємство подає в НКРЕ наступні документи:

1. заява щодо затвердження «зеленого тарифу» по встановленій формі; і

2. наступні документи в друкарській формі:

- пояснювальну записку з детальною інформацією про суб'єкта господарської діяльності (форма власності підприємства; встановлена потужність генерувального устаткування; характеристика генерувального устаткування);
- розрахунок собівартості виробництва електричної енергії установкою з використанням альтернативних джерел енергії;
- обґрунтування статті і елементів витрат собівартості виробництва електричної енергії (копію договорів на закупівлю товарів, робіт і послуг, змету, розшифровку, довідку про середню чисельність персоналу, довідку про балансову вартість основних фондів на дату подачі заяви про затвердження «зеленого тарифу»);
- пояснювальну записку до робочого проекту будівництва об'єктів електроенергетики з використанням альтернативних джерел енергії;
- копію технічних умов на підключення нових електроустановок суб'єкта господарської діяльності – виробника електричної енергії, який використовує альтернативні джерела енергії, отриманих відповідно до чинного законодавства;
- свідоцтво про відповідність побудованого об'єкту електроенергетики, який виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, проектної документації, вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил;
- копія кошторисної документації на здійснення реконструкції, модернізації і технічного переоснащення за рахунок власних або повернутих засобів;
- починаючи з 1 січня 2012 року документ, підтверджуючий те, що відповідно до Порядку визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних фондів, робіт і послуг українського походження у вартості будівництва об'єктів електроенергетики і їх складових питома вага сировини, матеріалів, основних фондів, робіт і послуг українського походження у вартості будівництва відповідного об'єкту електроенергетики складає не

менше тридцяти відсотків, а починаючи з 1 січня 2014 року – п'ятдесяти відсотків;

- у разі виробництва суб'єктом господарської діяльності електроенергії з використанням енергії сонячного випромінювання, починаючи з 1 січня 2011 року, документ, підтверджуючий те, що у вартості виробництва використаних сонячних модулів питома вага матеріалів і сировини українського походження складає не менше тридцять відсотків.

НКРЕ розглядає заяву і подані документи протягом 30 календарних днів з дня представлення цих документів в повному об'ємі, після чого протягом 15 днів виносить питання на відкрите засідання НКРЕ, про що повідомляє суб'єкта господарської діяльності. Рішення НКРЕ про затвердження «зеленого тарифу» оформляється ухвалою.

Порядок підключення до сіті. 19 лютого 2009 року була прийнята Ухвала КМ України № 126 «Про особливості приєднання до електричних сітей об'єктів електроенергетики, які проводять електричну енергію з використанням альтернативних джерел», яке набуло чинності 03.03.2009 року. Згідно цій Ухвалі точкою приєднання визначена межа земельної ділянки власника установки по виробництву електричної енергії або з його згоди частина земельної ділянки, відведеної для розташування такої установки. Приєднання скоюється згідно з угодою про приєднання, зразкову форму¹³ якого затвердило НКРЕ По становленням № 838 від 16 липня 2009 року.

Також встановлено, що власник установки по виробництву електричної енергії може реалізовувати проведену понад власні потреби електричну енергію на оптовому ринку електричної енергії або енергопостачальнику за регульованим тарифом, або безпосередньо споживачам у встановленому законодавством порядку за договором купівлі-продажу електричної енергії, проведеної з використанням альтернативних джерел. Зразкова форма договору купівлі-продажу електроенергії, проведеної з альтернативних джерел, напряду споживачам затверджена вищеназваною ухвалою № 838.

Згідно змінам, внесеним в Закон України «Про електроенергетику» 01 квітня 2009 року, енергопостачальники, які поставляють енергію з використанням власних сітей, не мають права відмовити в доступі до цих сітей суб'єктам, які проводять енергію з використанням альтернативних джерел енергії, і, також, повинні в своїх інвестиційних програмах передбачати витрати на таке підключення. На даний момент важко

передбачити якою мірою і наскільки швидко реалізовано це положення цього Закону на практиці. Альтернативою є будівництво електромереж з використанням технічних умов, про що ми згадували в розділі про електроенергетику.

Також Кабінет Міністрів рекомендував НКРЕ передбачити компенсацію всіх витрат ліцензіата по передачі електричної енергії місцевими (локальними) електричними сітками, пов'язаних із здійсненням організаційно-технічних заходів щодо приєднання установок по виробництву електричної енергії до електричних сітей, і збитків, пов'язаних з придбанням безпосередньо у енергогенерувального підприємства електричної енергії, проведеної з використанням альтернативних джерел за «зеленим тарифом», шляхом включення таких витрат в тарифи на її передачу.

Тема 7. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ЕНЕРГЕТИКУ

7.1. Загальна характеристика законодавства про енергетику України.

7.2. Законодавчі акти України по енергоресурсам.

7.3. Нормативно-правова база відносин паливновидобувних та енергогенеруючих компаній.

7.4. Формування нормативно-правової бази з забруднення навколишнього середовища при видобуванні енергії.

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Характеристика законодавства України про енергетику» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з законодавством України про енергетику в тому числі і альтернативну.

Здобувачу вищої освіти необхідно орієнтуватись на Загальну характеристику внутрішнього законодавства України у сфері альтернативної енергетики Законодавство України, що регулює відносини, які виникають у зв'язку із використанням альтернативних джерел енергії, базується на Конституції України 1996 р. Зокрема, ст. 16 Основного закону встановлено, що обов'язком держави є забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, що може бути забезпечено у тому числі завдяки використанню альтернативних джерел енергії. Центральне місце у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері альтернативної енергетики відводиться Закону України «Про альтернативні

джерела енергії» від 20.02.2003 М 555-IV, що визначає правові, економічні, екологічні та організаційні засади використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання у паливно-енергетичному комплексі. Статтею 3 Закону визначені основні засади державної політики у сфері альтернативних джерел енергії: нарощування обсягів виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, з метою економного витрачання традиційних паливно-енергетичних ресурсів та зменшення залежності України від їх імпорту шляхом реструктуризації виробництва і раціонального споживання енергії за рахунок збільшення частки енергії, виробленої з альтернативних джерел; додержання екологічної безпеки за рахунок зменшення негативного впливу на стан довкілля при створенні та експлуатації об'єктів альтернативної енергетики, а також при передачі, транспортуванні, постачанні, зберіганні та споживанні енергії, виробленої з альтернативних джерел; додержання безпеки для здоров'я людини на об'єктах альтернативної енергетики на всіх етапах виробництва, а також при передачі, транспортуванні, постачанні, зберіганні та споживанні енергії, виробленої з альтернативних джерел; науково-технічне забезпечення розвитку альтернативної енергетики, популяризація та впровадження науково-технічних досягнень у цій сфері, підготовка відповідних фахівців у вищих та середніх навчальних закладах; додержання законодавства всіма суб'єктами відносин, пов'язаних з виробництвом, збереженням, транспортуванням, постачанням, передачею і споживанням енергії, виробленої з альтернативних джерел; додержання умов раціонального споживання та економії енергії, виробленої з альтернативних джерел; залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і підтримка підприємництва у сфері альтернативних джерел енергії, в тому числі шляхом розробки і здійснення загальнодержавних і місцевих програм розвитку альтернативної енергетики.

Законом визначені засади державного управління та регулювання у сфері альтернативної енергетики, організаційне забезпечення діяльності у цій сфері (ст.ст. 5,6, 7), особливості використання альтернативних джерел енергії (ст.ст. 10-14) та міжнародного співробітництва України у цій сфері (ст. 15), хцо буде охарактеризовано нами окремо. Важливою нормою, що має фундаментальне значення для розвитку альтернативної енергетики в Україні є положення ст. 9 Закону, згідно з якою передбачається стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, шляхом застосування економічних важелів і стимулів, передбачених законодавством про енергозбереження та охорону довкілля, з метою

розширення використання альтернативних джерел енергії; створення сприятливих економічних умов для спорудження об'єктів альтернативної енергетики. Окрім вищевказаного Закону, суспільні відносини у досліджуваному напрямку енергетики регулюються Законом України «Про альтернативні види палива» від 14.01.2000 № 1391-XIV, який визначає правові, соціальні, економічні, екологічні та організаційні засади виробництва (видобутку) і використання альтернативних видів палива, а також стимулювання збільшення частки їх використання до 20 відсотків від загального обсягу споживання палива в Україні до 2020 року. Основними принципами державної політики у сфері альтернативних видів палива згідно зі ст. 2 Закону є: сприяння розробці та раціональному використанню нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини для виробництва (видобутку) альтернативних видів палива з метою економії паливно-енергетичних ресурсів та зменшення залежності України від їх імпорту; поетапне збільшення нормативно визначеної частки виробництва > і* і осування біопалива та сумішевого палива моторного. При цьому > ін г біоетанолу в бензинах моторних, що виробляються та/або реа- « і IV їється на території України, становитиме: у 2013 році — рекоменпіїііііий вміст не менш як 5 відсотків (об'ємних); у 2014-2015 роі .іч — обов'язковий вміст не менш як 5 відсотків (об'ємних); з 2016 jHтисy — обов'язковий вміст не менш як 7 відсотків (об'ємних); зменшення негативного впливу на стан довкілля за рахунок використання як сировини для виробництва альтернативних видів палива відходів різного роду діяльності, додержання екологічної безиски виробництва (видобутку), транспортування, зберігання та споживання альтернативних видів палива; підтримка розвитку науково-технічної бази виробництва (видобутку) альтернативних видів палива, пропаганда науково-технічних досягнень у цій сфері; підтримка підприємництва у сфері альтернативних видів палива на основі державного захисту інтересів підприємця; пропаганда серед населення економічних, екологічних, соціальних та інших переваг виробництва (видобутку) і споживання альтернативних видів палива; розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва, широке використання можливостей світової науки і техніки у сфері альтернативних видів палива; запобігання штучному створенню монополій на ринку альтернативних видів палива, а у разі визнання в установленому законодавством порядку природних монополій здійснення контролю за їх діяльністю, недопущення зловживань монополієм становищем та обмеження монополізму, якщо необхідність такого обмеження не встановлена законодавством. У Законі окрім надання визначень основних понять (ст. ст. 3-5-1), наведено порядок визначення

палива альтернативним. Зокрема, відповідно до ст. 6 Закону належність палива до альтернативного підтверджується документом про ідентифікацію палива, що видається уповноваженим органом виконавчої влади в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. На сьогодні такий порядок визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного» від 05.10.2004 № 1307. У цій же статті Закону визначено, що біологічні види палива, призначені для реалізації як товарна продукція, підлягають обов'язковій сертифікації відповідно до законодавства. Виробниками альтернативних видів палива вважаються суб'єкти господарювання всіх форм власності, що виготовляють тверде, рідке та газове паливо з нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини. Відмова органу виконавчої влади у видачі документа про ідентифікацію палива або порушення ним порядку видачі можуть бути оскаржені в судовому порядку. Суб'єкти господарської діяльності, які реалізують свою продукцію, на вимогу покупця надають документ, що підтверджує якість палива та його належність до альтернативних видів палива. Законом визначено особливості відносин у сфері виробництва та використання біологічних видів палива. Зокрема, відповідно до ст. 8 Закону діяльність у сфері, виробництва та використання біологічних видів палива може здійснюватися суб'єктами господарювання всіх форм власності відповідно до законодавства України. Суб'єкти господарювання, що використовують різні технології виробництва біологічних видів палива, мають рівні права на доступ до ринку біологічних видів палива. Суб'єкти господарювання, що здійснюють господарську діяльність у сфері виробництва, зберігання та введення в обіг рідких біологічних видів палива та біогазів, підлягають внесенню до державного реєстру виробників рідких біологічних видів палива та біогазів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Ведення державного реєстру виробників рідких біологічних видів палива та біогазів здійснюється органом, уповноваженим Кабінетом Міністрів України. Біомаса, що утворюється внаслідок діяльності суб'єктів господарювання, може використовуватись як біопаливо або для виробництва біопалива чи біокомпонентів, крім тієї частини біомаси, яка використовується зазначеними суб'єктами для потреб власного виробництва, не пов'язаних з виробництвом біопалива чи біокомпонентів. Суб'єкти господарювання, внаслідок діяльності яких утворюється біомаса, що використовується для виготовлення біопалива та біокомпонентів, зобов'язані вести облік такої біомаси в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Виробники біопалива зобов'язані вести облік виробленого ними біопалива та біокомпонентів у порядку, встановленому законодавством.

Виробництво біоетанолу здійснюється суб'єктами господарювання за наявності відповідної ліцензії. Забороняються виробництво та зберігання спирту етилового на підприємствах з виробництва біоетанолу. Забороняються зберігання та транспортування біоетанолу без його денатурації від 1-10 відсотків бензину або у разі його використання на експорт та виготовлення етил-трет-бутилового етеру (ЕТБЕ) — денатурація здійснюється згідно з умовами укладених договорів. Закон визначає економічний механізм стимулювання у сфері альтернативних видів палива (ст. 9), що буде розкриватися нами окремо. З метою удосконалення правового регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики потребує подальшого вирішення питання про прийняття єдиного нормативного акту у формі закону, що визначатиме засади функціонування вказаного напрямку енергетики.

Окремі питання нормативного регулювання сфери альтернативної енергетики розкриваються також у Законах України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 №575/97-ВР, «Про енергозбереження» від 01.07.1994 М 74/94-ВР, «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 М2509-IV, «Про тепlopостачання» від 02.06.2005 М2633-IV, «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 М1264-ХП, «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 М3715-VI тощо, а також Господарському, Земельному, Митному та Податковому кодексах. Зокрема, відповідно до ст. 3 Закону України «Про тепlopостачання» використання альтернативних джерел енергії, у тому числі енергії сонця, вітру, біогазу, геотермальних вод, відходів виробництва, визнається основним напрямком розвитку систем тепlopостачання. За статтею 5 Закону України «Про електроенергетику» одним із напрямків розвитку галузі визначено сприяння розвитку альтернативної енергетики як екологічно чистої і безпальної підгалузі енергетики шляхом встановлення «зеленого» тарифу та оплати електростанціям, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії — вироблену лише малими гідроелектростанціями), всієї виробленої ними електричної енергії в повному обсязі у грошовій формі, без застосування будь-яких видів заліків погашення заборгованості із розрахунків за електроенергію.

Одночасно в законодавстві України використання відновлюваних джерел енергії розглядається не тільки як важливий фактор забезпечення екологічної

безпеки, але я як один із напрямків енергозбереження. Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про енергозбереження» суб'єктами правового регулювання відносин у сфері енергозбереження є юридичні та фізичні особи, в результаті діяльності яких здійснюються: роботи, пов'язані з розвитком і використанням нетрадиційних поновлюваних джерел енергії, вторинних, енергетичних ресурсів, процесів заміщення дефіцитних видів палива; визначення пріоритетних напрямів екологічно чистої енергетики і створення нових джерел енергії та видів палива. Крім того, одним із стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011-2021 роки згідно з Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» є освоєння альтернативних джерел енергії. Загальні закономірності розвитку правового регулювання використання альтернативних джерел енергії знайшли своє відображення в законодавстві України у вигляді основних засад та принципів державної політики, пріоритетних напрямків розвитку економіки України тощо. Серед таких нормативних актів необхідно окремо виділити Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання подальшого розвитку вітроенергетики» від 08.07.2009 № 70S; «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки» від 01.03.2010 № 243; «Про затвердження Комплексної державної програми енергозбереження України» від 05.02.1997M148; «Про затвердження Порядку розроблення регіональних програм модернізації систем теплопостачання» від 02.04.2009 №401; «Про затвердження Програми розвитку виробництва дизельного біо- палива» від 22 грудня 2006 р. Ms1774; «Про Комплексну державну програму енергозбереження України» від 5 лютого 1997р. M148; «Про Комплексну програму будівництва вітрових електростанцій» від 3 лютого 1997р. M137; «Про Концепцію діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України» від 19 січня 1998р. №48; «Про Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і, теплоенергетики» від 31 грудня 1997 р. M1 SOS, а також Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030року» від 15.03.2006 M145-р; «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми видобування та використання газу метану вугільних родовищ як альтернативного енергоресурсу» від 23.12.2009 Ms1684- р; «Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020року» від 17.10.2007M°880-р. тощо.

Тема 8. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВІТРОВОЇ ТА СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В ПІВДЕННО-СХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ.

8.1. Перспективи впровадження та розвитку вітрової та сонячної енергії в Азово-Чорноморському басейні України.

8.2. Нормативно-правова база впровадження та розвитку вітрової та сонячної енергії в Південно-Східному регіоні України.

8.3. Вклад Мелітопольських вчених в розвиток альтернативних видів енергії

Методичні рекомендації

Для підготовки до теми: «Правове забезпечення розвитку вітрової та сонячної енергетики в південно-Східному регіоні України» здобувач вищої освіти повинен ознайомитись з альтернативними видами енергії в південних регіонах держави.

Як відомо, існує декілька альтернативних (відновлюваних) джерел енергії, а саме: енергія вітру, сонця, води, біомаси, геотермальна енергія, ґрунту та ґрунтових вод тощо. При цьому Україна має потужні ресурси вітрової енергії: річний технічний вітроенергетичний потенціал дорівнює 30 млрд кВт·год. В умовах України за допомогою вітроустановок можливим є використання 15...19 % річного потенціалу енергії вітру. Застосування вітроустановок для виробництва електроенергії в промислових масштабах найефективніше в регіонах України, де середньорічна швидкість вітру > 5 м/с: на Азово-Чорноморському узбережжі, в Одеській, Херсонській, Запорізькій, Донецькій, Луганській, Миколаївській областях, АР Крим та в районі Карпат. Реалізація державних національних програм в галузі вітроенергетики на 2010 рік передбачає загальне річне виробництво електроенергії на вітроелектростанціях та автономних вітроустановках близько 5,71 млн МВт·рік, що дозволить забезпечити близько 2,5 відсотків від загального річного електроспоживання в Україні. Потенціал сонячної енергії в Україні є достатньо високим для широкого впровадження як теплоенергетичного, так і фотоенергетичного обладнання практично в усіх областях. Термін ефективної експлуатації геліоенергетичного обладнання в південних областях України — 7 місяців (з квітня по жовтень), в північних областях — 5 місяців (з травня по вересень). Фотоенергетичне обладнання може достатньо ефективно експлуатуватися протягом всього року. Вітрова енергетика — це галузь відновлюваної енергетики, що спеціалізується на використанні кінетичної енергії вітру. Нині силу вітру застосовують для видобутку електроенергії. Хоча ціна 1 кВт год, видобутої з енергії вітру,

порівняно невисока, але всі проекти з будівництва нових вітряків зазвичай дуже повільно окуповуються.

Джерело вітроенергетики – Сонце, бо саме воно сприяє утворенню вітру. Від загальної кількості енергії сонця 1–2% перетворюється на енергію вітру. Сучасні технології забезпечують використання лише горизонтальних вітрів, що панують близько до поверхні землі та мають швидкість повітряного потоку від 12 до 65 км/год.

Україна має значну перспективу розвитку вітроенергетики завдяки освоєнню вітрового потенціалу степових та гірських районів, зокрема Причорноморського та Приазовського. Для промислового використання енергії вітру економічно обґрунтованими є степові простори південних та південно-східних областей. У перспективі виробництво електроенергії шляхом створення та експлуатації вітроелектричних установок може становити 15 – 20% у загальному балансі електроенергії. Україна має достатній досвід проектування, будівництва, експлуатації та обслуговування вітрових електростанцій. Ефективність використання вітрових електростанцій становить 7 – 10%. Для прикладу, у країнах ЄС цей показник – 20 – 24%.

Максимально ефективно використання енергії вітру в Україні дасть змогу щорічно виробляти 5,71 млн МВт-год, тобто компенсувати 2,5% загального енергоспоживання країни.

Для того, щоб будівництво вітроелектростанції виявилось економічно виправданим, необхідно, щоб середньорічна швидкість вітру в цьому районі становила не менше 6 м/с. У нашій країні вітряки доцільно будувати на узбережжях Чорного й Азовського морів, у степових районах, а також у гірській місцевості.

Перевагами вітрової енергетики є екологічна чистота. Вона не забруднює атмосферу, не споживає палива і не спричинює теплового забруднення довкілля.

Недоліками вітрових електростанцій є те, що вони створюють шум високої частоти, тому потребують великих земельних площ для свого розміщення, а також створюють незручності мешканцям населених пунктів, які розташовані поруч. Є ще один вид впливу вітрової енергетики: генератори великих вітрогенераторів обертаються зі швидкістю близько 30 об./с і перешкоджають міграції комах.

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 1 жовтня 2014 р. № 902-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН
дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року

Україна є енергодефіцитною країною та імпортує близько 70 відсотків обсягу природного газу власного споживання. Водночас енергоемність вітчизняної економіки в 3-4 рази перевищує відповідні показники економічно розвинутих країн, що робить Україну надзвичайно чутливою до умов імпортування природного газу та унеможливорює гарантування нормальних умов життєдіяльності громадян та установ бюджетної сфери.

Використання відновлюваних джерел енергії є одним із найбільш важливих напрямів енергетичної політики України, спрямованої на заощадження традиційних паливно-енергетичних ресурсів та поліпшення стану оточуючого природного середовища. Збільшення обсягів використання відновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі України дасть змогу підвищити рівень диверсифікації джерел енергоносіїв, що сприятиме зміцненню енергетичної незалежності держави.

На сьогодні річний технічно досяжний енергетичний потенціал відновлюваних джерел енергії в Україні, за підрахунками Інституту відновлюваної енергетики Національної академії наук, досягає 68,6 млн. тонн нафтового еквіваленту, що становить близько 50 відсотків загального енергоспоживання в Україні. Основними напрямками використання відновлюваних джерел енергії в Україні є: вітрова енергія, сонячна енергія, енергія річок, енергія біомаси, геотермальна енергія, енергія навколишнього природного середовища з використанням теплових насосів.

На кінець першого півріччя 2014 року загальна електрична потужність об'єктів відновлюваної енергетики, які працюють за “зеленим” тарифом, в Україні становила 1419 МВт, з яких загальна потужність вітроелектростанцій - 497 МВт, сонячних електростанцій - 819 МВт, малих гідроелектростанцій - 77 МВт, об'єктів виробництва електроенергії з біомаси та біогазу - 26 МВт. Встановлена потужність об'єктів, що виробляють теплову енергію з відновлюваних джерел енергії, перевищила 1070 МВт.

Для вітчизняної відновлюваної енергетики, темпи розвитку якої не тільки збереглися, але і суттєво збільшилися, 2013 рік в цілому став показовим. Так, саме у 2013 році встановлена потужність об'єктів відновлюваної енергетики майже подвоїлась та перевищила 1 ГВт, а річний обсяг виробленої з відновлюваних джерел електроенергії ще у вересні перевищив 1 млрд. кВт•г. Укладено перший контракт на постачання вітрогенераторів вітчизняного виробництва до Казахстану.

Стрімка та позитивна динаміка розвитку відновлюваної енергетики є результатом послідовної та виваженої державної політики, спрямованої на розвиток сфери використання відновлюваних джерел енергії, що забезпечує підвищення екологічної та енергетичної безпеки, розвиток промисловості та диверсифікацію джерел енергії.

Для стимулювання розвитку відновлюваної енергетики, використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива в Україні у [Податковому](#) і [Митному](#) кодексах України містяться положення, якими передбачається:

зниження податку на землю для підприємств відновлюваної енергетики;

звільнення від оподаткування:

- прибутку від основної діяльності компаній у сфері енергетики, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел;

- прибутку виробників біопалива, отриманого від продажу біопалива;

- прибутку підприємств, отриманого від діяльності з одночасного виробництва електричної і теплової енергії та/або виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива;

- прибутку виробників техніки, обладнання та устаткування для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів, які споживають біологічні види палива;

звільнення від обкладення податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, обладнання і матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії, а також звільнення від сплати ввізного мита зазначеного устаткування, обладнання і матеріалів.

Крім того, [Законом України](#) “Про електроенергетику” передбачено встановлення “зеленого” тарифу, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об’єктах електроенергетики, з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями).

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 24 липня 2013 р. [№ 1071](#) схвалив оновлену Енергетичну стратегію України на період до 2030 року.

[Енергетичною стратегією України на період до 2030 року](#) визначено, що освоєння відновлюваних джерел енергії є важливим фактором підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження антропогенного впливу енергетики на навколишнє природне середовище. Масштабне використання потенціалу відновлюваних джерел енергії в Україні має не тільки внутрішнє, а і значне міжнародне значення як вагомий чинник протидії глобальним змінам клімату

в цілому, покращення загального стану енергетичної безпеки Європи. Згідно із зазначеною Стратегією попит на електроенергію в Україні у 2030 році за базовим сценарієм на 50 відсотків перевищить рівень 2010 року. Переважно це буде зумовлено збільшенням обсягу споживання електроенергії в промисловості (на 55 відсотків) та у сфері послуг (на 100 відсотків). Такий прогноз споживання електроенергії виконано з урахуванням ефекту від впровадження заходів з енергозбереження. Передбачається збільшення частки відновлюваних джерел енергії у загальному балансі встановлених потужностей до рівня близько 20 відсотків до 2020 року, що за базовим сценарієм становить 12,1 ГВт (з урахуванням великих гідроелектростанцій), а обсяг виробництва електроенергії - 25 ТВт•г. Базовий сценарій попиту на електроенергію передбачає зниження електроємності внутрішнього валового продукту приблизно на 40 відсотків.

Відповідно до базового сценарію зазначеної [Стратегії](#) загальний обсяг споживання теплової енергії у 2030 році збільшиться до 271 млн. Гкал. У базовому сценарії розвитку транспортного парку сукупний внутрішній попит на основні світлі нафтопродукти у 2030 році становитиме близько 17,4 млн. тонн (у тому числі бензин - 6,3 млн. тонн, дизельне паливо - 10,1 млн. тонн, гас - 1 млн. тонн), обсяг споживання електроенергії у транспортному секторі досягне 14 млрд. кВт•г. Для досягнення таких показників необхідне підвищення ефективності витрат палива на 25-30 відсотків.

Запропоновані зазначеною [Стратегією](#) показники та передбачені заходи з підвищення енергоефективності були використані в цьому Національному плані дій під час розрахунків різних сценаріїв енергоспоживання України до 2020 року ([додаток 1](#)).

У вересні 2010 року підписаний [Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного співтовариства](#), який у подальшому ратифікований [Законом України](#) від 15 грудня 2010 р. “Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства”. Згідно із зазначеним Законом з 1 лютого 2011 р. Україна стала повноправним членом Енергетичного Співтовариства.

У жовтні 2012 року ухвалено Рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства D/2012/04/МС-EnC “Про впровадження Директиви 2009/28/ЄС і внесення змін до Статті 20 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства”, згідно з яким кожна Сторона за [Договором](#) повинна ввести в дію закони, нормативно-правові та адміністративні положення, необхідні для виконання вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, та якою вносяться зміни, а в подальшому скасовуються Директиви [2001/77/ЄС](#) та [2003/30/ЄС](#).

Зазначеною Директивою 2009/28/ЄС встановлюються обов'язкові національні цілі у сфері відновлюваної енергетики насамперед для того, щоб надати певні гарантії інвесторам та заохотити до розвитку новітніх технологій та інновацій у цій сфері. При цьому запроваджуються досить жорсткі вимоги щодо критеріїв сталого виробництва біопалив та скорочення викидів парникових газів в атмосферу. Згідно з Рішенням D/2012/04/MC-EnC Україна взяла на себе зобов'язання до 2020 року досягти рівня 11 відсотків енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії в загальній структурі енергоспоживання країни, що слугуватиме потужним стимулом для подальшого розвитку використання відновлюваних джерел енергії в Україні.

Національні індикативні цілі у відновлюваній енергетиці для України наведені в [додатку 2](#), а розрахункова траєкторія зростання частки енергії з відновлюваних джерел у валовому кінцевому обсязі споживання енергії - в [додатку 3](#).

Участь в Енергетичному Співтоваристві дає Україні можливості для запровадження на внутрішньому ринку більшої конкуренції, європейських технічних стандартів і прозорих правил регулювання, кращого інвестиційного клімату. Це також означає глибшу інтеграцію українського енергетичного сектору до ринків країн-членів, посилення власної енергетичної безпеки. Перевагою членства в цій організації є також додаткові можливості для країн-членів у залученні міжнародних кредитів та технічної допомоги.

Враховуючи зобов'язання, які взяла на себе Україна із вступом до Енергетичного Співтовариства, затверджені Урядом програмні документи у сфері енергетики (зокрема [Державну цільову економічну програму енергоефективності та розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки](#), [Енергетичну стратегію України на період до 2030 року](#)) та динаміку розвитку відновлюваної енергетики в країні, досягти обов'язкових індикативних цілей передбачається за такими напрямками.

Сонячна енергетика

Середньорічна кількість енергії сонячного випромінювання, яка надходить щороку на територію України, коливається в межах від 1070 кВт•г на один кв. метр в північній частині України до 1400 кВт•г на один кв. метр і вище у південній частині країни та в Автономній Республіці Крим.

Фотоенергетичне обладнання може ефективно експлуатуватися протягом усього року, проте максимально ефективно - протягом семи місяців на рік (з квітня по жовтень) в південних регіонах та п'яти місяців на рік - у північних (з травня по вересень). За результатами різних досліджень доцільна встановлена потужність сонячної енергетики в Україні становить близько 4 ГВт.

Перетворення сонячної енергії в електричну в умовах України слід здійснювати насамперед з використанням фотоелектричних пристроїв. Наявність значних запасів сировини, промислової та науково-технічної бази для виготовлення фотоелектричних пристроїв може задовольнити повністю не тільки потреби вітчизняних споживачів, але і представляти для експортних поставок більше двох третин виробленої продукції.

З урахуванням досвіду з впровадження сонячних електростанцій в європейських країнах із схожим рівнем сонячного випромінювання, а також з огляду на світові тенденції постійного зниження собівартості будівництва сонячних електростанцій в результаті розвитку технологій в Україні виробництво електроенергії може бути збільшено шляхом вдосконалення технології та введення в експлуатацію нових потужностей до 1050 ГВт•г у 2015 році (загальною потужністю 1000 МВт) та до 2420 ГВт•г у 2020 році (загальною потужністю 2300 МВт).

Вітрова енергетика

Україна має значний потенціал розвитку вітроенергетики. Найбільш перспективними для її розвитку є південні та південно-східні регіони країни, де середня швидкість вітру на висоті осі ротора сучасних вітрових електроустановок сягає від 7 метрів за секунду і вище. Проте цей потенціал сьогодні майже не використовується. На початок 2014 року в Україні діють вітроелектростанції загальною встановленою потужністю близько 340 МВт.

Водночас потенційна економічно доцільна встановлена потужність вітроенергетики в Україні досягає 15 ГВт. Однак для будівництва вітроелектростанцій такої потужності необхідно понад 200 млрд. гривень інвестицій.

На основі досвіду більшості європейських країн з впровадження вітроелектростанцій в Україні може бути збільшено виробництво електроенергії шляхом використання більш потужних вітрогенераторів та введення в експлуатацію нових потужностей до 2400 ГВт•г у 2015 році (загальною потужністю 1000 МВт) та до 5900 ГВт•г у 2020 році (загальною потужністю 2280 МВт).

Теоретична та практична підготовка

Рівень, шкала ECTS, бали	Теоретична та практична підготовка
1	2
A 90 – 100 відмінно – 5	Студент виявляє всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу, здатний використовувати набуті знання та вміння для прийняття рішень у нестандартних

	ситуаціях, висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища й факти. Мова логічно обґрунтована і граматично правильна
В 82 – 89 С 74 – 81 добре – 4	Студент виявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення та висновки, правильно виконує навчальні завдання, виправляє допущені помилки, кількість яких незначна. Відповіді досить повні, логічні, з елементами самостійності, але містять деякі неточності
Д 64 – 73 Е 60 – 63 задовільно – 3	Студент виявляє наявність знань лише основного матеріалу, відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка, містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач
FX 35 – 59 F 1– 34 незадовільно – 2	Студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

МОЛОДИЧЕНКО, В.В., ЗАГ. РЕД. ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПРАКТИКИ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК. КИЇВ, 2015. 208С.

Бондаренко Г.В., Щерба В.О. Енергетична безпека як визначальна складова економічної незалежності України / Г.В Бондаренко, В.О. Щерба // Вісник Черкаського університету. – 2009. – Вип. 152. – Серія ек. Науки. - С. 98-108 // Сайт НБУ ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Ре- жим доступу до ресурсу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N152/N152p098-108.pdf

Енергетика України в умовах кризи 2008-2009 років / За редакцією Б.С. Стогнія, Ю.В. Продана. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2009. – 376 с.

Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення [Текст] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько : Монографія. – К.: НІСД, 1997. – 144 с. 269.

Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення [текст] / [Шевцов А.І., Земляний М.Г., Бараннік В.О. та ін.]; За ред. А.І. Шевцова. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 264с.

Додаткова література:

Бобров Є.А. Сучасна енергетична політика України та її вплив на енергетичну безпеку держави / Є.А. Бобров // Вчені записки Університету «КРОК» / Ун-т економіки та права «КРОК». – Вип. 1 (1997). – Вип. 30. – К., 2012. – 217 с. – С. 4-12.

Бобров Є.А. Сучасні підходи до дослідження економічної безпеки / Є.А. Бобров// Економіка України. – 2012. – No 4. – С. 80-85.

Бобров Є.А. Цільова координація інвестиційної діяльності у за- безпеченні енергетичної безпеки держави/ Є.А. Бобров // Науковий вісник Донбаської державної машинобудівної академії. Електронне наукове фахо- ве видання – 2012. – No2. – С.164-171.

Інтернет-джерела:

Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу:
<http://www.zakon.rada.gov.ua>

Офіційний сайт Президента України Режим доступу -
<http://www.president.gov.ua>

Єдиний державний реєстр судових рішень України - Режим доступу:
reyestr.court.gov.ua